

ÇİN'İN DOĞU TÜRKİSTAN'DAKİ ZULÜMLERİ SOYKIRIM OLARAK NEDEN TANINMASIN? (1)

Mir Kamil KAŞGARLI
(Gazeteci Yazar)

21. Asırda Uluslararası yasalar tarafından resmen tanındığı 8 çeşit soykırım suçunun hepsi birden, eksiksiz ve açıkça işlenmekte olan, ümmetin yetimi Doğu Türkistan, duyarlı, vicdanlı

uluslararası avukatların acilen harekete geçmesini bekliyor.

Türkiye’de tescilli Çin maşası ve siyasi lobisi olan Doğu Perinçek ve Vatan(-sız) partisi taifesinin Çin lehine yürütmekte olduğu puslu dezenformasyon operasyonunun etkisinde kalarak, bazı kardeşlerimiz “Çin gerçekten Doğu Türkistanlılara soykırım yapıyor mu?” diye de sorabilir. Ama bu ilkokul seviyesinde asgari tarih bilgisine sahip olan herkes için guya “Çinliler Doğu Türkistan’ı işgal etmiş miydi acaba?” sorusuna benzer cahilce bir soru olacaktır, yahut Çin’in Doğu Türkistan işgalini inkâr etmek anlamına gelmektedir. Çünkü işgal olduğu yerde soykırımın olmaması ya da soykırımın olduğu yerde işgalin olmaması düşü-

nülemez. Tarihten beri sömürgecilerin, işgali altındaki yerlilerine soykırım uygulaması güya âdettedir. Bu konuda kuşkulanmak ve tepkisiz kalmak tıpkı vahşi soykırımcıya insan hakları koruma ödülü verilmesi gibi şüursuzluktur.

“

Malumunuz tarihten beri büyük medeniyetler ve devletler kuran Doğu Türkistanlılar yakın tarihte ardı ardına iki kez (1933 ve 1944) bağımsız Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti kurmayı başarmışlardır. Ancak, bu bağımsız cumhuriyetler, Sovyetler Birliği'nin hainliği sonucu Çinliler tarafından gerçekleştirilen askeri müdahaleler ve diplomatik süreçlerle devrilmiştir. Sonuçta 1949 Ekim'inde, Çin Halk Kurtuluş Ordusu birlikleri Doğu Türkistan'ı işgal etmiş ve sözde özerklik statüsü aldatmacası ile Bağımsız Doğu Türkistan topraklarını ilhak ederek, 'Sincan Uygur Özerk Bölgesi' olarak adlandırmıştır.

”

Uluslararası yasalarda soykırım suçunun 'Siyasi Soykırım, Sosyal Soykırım, Kültürel Soykırım, Ekonomik Soykırım, Biyolojik Soykırım, Fiziksel Soykırım, Dinsel Soykırım ve Ahlaki Soykırım olarak 8 çeşidi bulunmaktadır.

Nazi Almanya'sının işlediği ve Uluslararası yasalar tarafından resmen tanındığı, bu 8 çeşit soykırım suçu çer-

çevesinde, Çin'in Doğu Türkistan'da işlemekte olduğu soykırım suçlarına karşılaştırmalı olarak göz atmak önemlidir. Çünkü Çin Doğu Türkistan'da bunların hepsini birden, eksiksiz ve açıkça işlemektedir.

SOYKIRIM SUÇUNUN TÜRLERİ

1. SİYASİ SOYKIRIM

Almanlar, Batı Polonya Eupen, Lüksemburg, Moresnet birleştirilmiş bölgesinde, yerel yönetim kurumlarını lağvedip yerine kendilerine has yönetim kurmuşlardır. Geçmişteki ulusal karakteri hatırlatan tüm izler silinmiştir. Ticari işaretler, binalardaki yazılar, cadde, sokak, topluluk hepsi Almancaya çevrilmiştir. Ulusal birliğe zarar vermek amacıyla Norveç'te, Hollanda'da Mussert Partisi gibi Nazi Partisi Organizasyonları kurulmuş ve yerel halktan üyelere ayrıcalıklar tanınmıştır. İşgal altındaki bölgelerde Alman ulusal dokusunu yerleştirmek için kolonileştirmeye gidilmiş ve bu uygulama özellikle Batı Polonya'da gerçekleştirilmiştir. Getirilen Almanlar Polonyalıların evlerine yerleştirilmişlerdir ve buralarda vergi muafiyeti gibi ayrıcalıklar kazanmışlardır. Al-

manların gerçekleştirdikleri bu fiiller, siyasi soykırımı örnek olarak görül-müştür[1].

Günümüzde Doğu Türkistan, hukuki zeminde bir özerk yönetim olarak gör-ülse de Uygurlar için demokratik bir temsiliyet söz konusu değildir. Doğu Türkistan'daki tüm önemli siyasi, idari ve ekonomik kuruluşların yüzde 90'ından fazlası etnik olarak Çinliler tarafından yürütülmektedir. Örneğin, Bölgesel Parti Komitesinin iktidar organı olan Bölgesel Parti Daimî Komitesinin 15 üyesi bulunmaktadır. Bunlardan sadece 3'ü Uygur, 10'u Çinlilerden oluşmaktadır. [2]

Yani, Çin uluslararası özerklik standartlarına tamamen aykırı bir biçimde kendine has yönetim kurmuş vaziyettedir. Doğu Türkistanlıların geçmişteki ulusal kimliklerini hatırlatan tüm izler silinmiştir. (Bayrağı, hatta bölge adı bile yasaklanmıştır) şehir, cadde, sokak adlarının hepsi Çinceye çevrilmiştir. Sadece komünist partisine üye

olanlara ayrıcalık tanınmış, işgal altındaki Doğu Türkistan'a Çin ulusal dokusunu yerleştirmek için kolonileştirmeye gidilmiştir. Demografik yapıyı değiştirmek için cazip teşviklerle getirilen Çinli göçmenler Doğu Türkistanlıların evlerine yerleştirilmiş ve Doğu Türkistan'da ev, iş, makam- mevki sahibi olmaları için ayrıcalıklar sağlanmıştır. Çinlilerin gerçekleştirdikleri bu fiiller, uluslararası hukukta neden 'Siyasi Soykırım' olarak tanınmasın?

2. SOSYAL SOYKIRIM

Naziler işgali altındaki bölgelerde sosyal alandaki dokunun tahrip edilmesi, yerel hukukun ve yerel mahkemelerinin yerine Alman hukuku ve mahkemelerin geçirilmesi, hukuk dilinin ve meslek örgütü olan baroların Almanlaştırılması ile sosyal soykırım gerçekleştirmiştir[3].

Doğu Türkistan'da 'Kardeş Aile Projesi' kapsamında Çinli memurları yerel halkın hanelerine yerleştirmek ve bu

süreçte yerli yemek alışkanlıkları değiştirmek, değişmeyenleri rapor ederek tutuklatmak gibi entrikalarla sosyal alandaki dokunun tahrip edilmesi, aile düzenin bozulması, Uygurların Çinlilerle zorla evlendirilmesi, yerel hukukun ve yerel mahkemelerinin yerine Çin hukuku ve mahkemelerin geçirilmesi, hukuk dilinin Çinleştirilmesi, uluslararası hukukta neden ‘Sosyal Soykırım’ denmesin?.

3. KÜLTÜREL SOYKIRIM

İşgal altındaki bölgelerde Almanlar tarafından yerel halkın basın-yayın alanında yerel dilinin kullanılması yasaklanmıştır. 1940 yılında Lüksemburg’da eğitim dili Almanca olarak değiştirilmiştir. İlkokullarda Fransız dili yasaklanıp, sadece ortaokullarda kullanılmasına izin verilmiştir. Ulusal ruhun sanat vasıtasıyla ifadesinin önlenmesi amacıyla tüm kültürel faaliyetler sıkı bir denetime alınmıştır. Polonya’da ulusal yapıtlar tahrip edilmiş, kütüphaneler, arşivler, müzeler, sanat galerileri yakılmıştır. 1939 yılında Polonya’daki

Yahudi Teoloji Kütüphanesi yakılmıştır. Bu fiiller kültürel soykırım olarak adlandırılmaktadır[4].

Doğu Türkistan’da ise, Çin hükümeti bunun kat kat fazlasını yapmaktadır. Anaokulundan üniversiteye kadar yerel halkın eğitim dili son 10 senedir tamamen Çince olarak değiştirilmiştir. Basın-yayın alanında yerel dilin kullanılması Çin komünist partisinin propagandası haricinde yasaklanmıştır. Ulusal ruhun sanat vasıtasıyla ifadesinin önlenmesi amacıyla tüm kültürel faaliyetler denetime alınmıştır. Mankurtlaştırılmayan sanatçılar kamplara toplanmıştır. Doğu Türkistan’da ulusal yapıtlar tahrip edilmiş, kütüphaneler, arşivler, tarihi eserler,

sanat galerileri yakılmıştır veya yasaklanmıştır. Avustralya merkezli düşünce kuruluşu ASPI’nin (Australian Strategic Policy Institute), hazırladığı rapora göre, Pekin yönetimi, Doğu Türkistan’da Müslümanlarca kutsal sayılan (türbeler ve mezarlıklar gibi) önemli dini, tarihi ve kültürel mekanların yüzde 30’unu yıkmıştır.[5] Uygurların kendi kültürlerini yaşamaları ve tarihlerine sahip çıkmaları Çin yönetimi tarafından ulusal bütünlüğe karşı bir tehdit ve terörizm belirtisi olarak algılanmaktadır. Son dönemlerde, devlet Doğu Türkistan’ın başkenti Urumçi ve en batısında yer alan Kaşgar’da-

ki tarihi eserleri ortadan kaldırmaya girişmiştir. Urumçi'deki tarihi saray, çeşme ve medreselerin bulunduğu eski mahalleleri imha edilmiştir. Daha da önemlisi, Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan Kaşgarlı Mahmut'un eğitim gördüğü hanlık medresesi de yıkılmıştır.[6] Okullardan Doğu Türkistanlı tarihi şahısların fotoğraflarının tamamen kaldırılması yetmemiş, daha yeni gelen haberlere göre, Urumçi'deki Uygur Tıp Hastanesi avlusuna dikilen tarihi Uygur tıp bilgini olan Gazi bay heykeli, Kaşgar iline bağlı Kargalık ilçesindeki Uygur geleneksel Tıp Hastanesi avlusunda bulunan 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında yaşayan ünlü Uygur şairi ve tıp bilgini Hüseyin Han Tajalli'ye ait heykeli ve Kaşgar'ın Opal köyünde bulunan "Divan-i Lüğati Türk'ün yazarı Kaşgarlı Mahmut heykeli bile Çin Hükümeti ta-

rafından yıkılmışlardır. Çinlilerin gerçekleştirdikleri bu insanlık dışı fiiller, uluslararası hukukta neden 'Kültürel Soykırıma' örnek teşkil etmesin?

4. EKONOMİK SOYKIRIM

Bir ulusal grubun ekonomik varlığının görünümü olan kurumların tahribi sadece onların gelişimine sekte vurmamakta ve daha da geriye götürmektedir. Üstelik, ekme kavgası ve hayatta kalma mücadelesi genel ve ulusal alanda düşünmeyi de engellemektedir. Özellikle Polonyalılar, Slovenler ve Yahudiler özenle hazırlanmış bu soykırım planında ilk sırada yer almışlardır. Örneğin, Polonya'nın en büyük bankasına el konulmuş ve mevduat sahiplerinden sadece Alman olan ya da Alman kökenli olduğunu ispatlayanlara ödeme yapılmıştır. Bu da Almanları ekonomik olarak onları Polonyalılardan daha güçlü bir hale getirmiştir. Bu şekilde gerçekleştirilen soykırım ekonomik soykırım adıyla anılmaktadır[7].

Doğu Türkistan'da ise Çin Komünist Partisi (ÇKP) iktidarının planlı ekonomik ayrımcılığı yüzünden göçmen Çin-

liler, ekonomik olarak Doğu Türkistanlılardan daha üstün konumda iken, Çoğunluğu oluşturan yerliler, oldukça fakir ve temel ihtiyaçlarını bile karşılayamayacak durumdadır. Çin Hükümeti, istihdam ve teşvikte Çinlileri kayırmakta ve fırsat eşitliğini görmezden gelmektedir. Doğu Türkistan'daki iş yerlerinin %90'ında Çinliler çalışmakta. Türkler arasında işsizlik oranı %50'den fazla olduğu görülmektedir. Çinlilerin Doğu Türkistan'da istedikleri yere yerleşip, özel banka kredileri ile diledikleri işi kurma ayrıcalıkları ve kolaylıkları varken, Uygurların bunları yapabilmesi için alınması çok zor izinler ve aşılması zor bürokratik engeller vardır. Özellikle 1995'te yürürlüğe giren 'Bütün araziler devlete aittir ve sadece üstüne yapılan yapılar ve ekinler kişiye aittir' şeklindeki mülkiyet hukuku kanunu reformu ile çiftçilerin arazilerine el konularak, Çinli yerleşimcilere verilmiştir. Yerel halk kendi çiftliklerinde ucuz işçi haline getirilmiştir. Bu da Çinlileri ekonomik olarak yerli halktan daha güçlü bir hale getirmiştir. Dahası 2017'den bu yana Doğu Türkistanlı iş adamların servetleri çeşitli suçlama ve iftiralarla ellerinden alınmıştır, %90'dan fazlası tutuklanmış ve toplama kamplarına kapatılmıştır. Özetlemek gerekirse, Doğu Türkistan'ın ekonomik varlığının tahribi sadece onların gelişimine sekte vurmamakta ve daha da geriye götürmektedir, yoksulluk ulusal alanda düşünmeyi de engelleyebilmektedir. İşgalci güçlerin kalıcılığını garan-

tilemektedir. Çin işgalcilerin bu planlı fiilleri neden uluslararası hukuk literatüründe 'Ekonomik Soykırım' adıyla anılmasın?

5. BİYOLOJİK SOYKIRIM

Almanlar kendileri ile soy bağı bulunmayan işgal altındaki, ülkelerde nüfusun azaltılması politikasını izlemiştir. Bu politikayı gerçekleştirmek için kullanılan metodlardan en başta geleni yerli ulusal grupların doğum oranlarını düşürmek, aynı zamanda bu ülkelerde yaşayan Almanların çoğalmalarını teşvik etmektir. Örneğin Polonya'da iki Polonyalının evlenebilmesi için bölgenin Alman yöneticisinden izin almaları gerekmektedir. İstenmeyen grupların doğum oranlarındaki düşüş, erkeklerin, kadınlardan ayrılarak herhangi bir yere zorla çalışmaya gönderilmeleri yoluyla sağlanmak istenmiştir. Bu ayrımcılık sebebiyle bir yandan doğum oranları düşerken diğer yanda da beslenme çağında olan çocukların gelişimi de sağlıksız bir hal almıştır. Buna uluslararası hukukta 'Biyolojik Soykırım' denmektedir[8].

İşgalci Çin Komünist Partisi (ÇKP) hükümeti de işgal altındaki Doğu Türkistan'da nüfusun azalmasına yönelik sistematik politika izlemiştir. Bu politikayı gerçekleştirmek için kullanılan metotlardan en başta geleni yerel nüfus oranını düşürmek için toplu katliam, onlarca senedir acımasızca uygulanan doğum kontrolü ve zorunlu kürtaj uygulamasıdır. Aynı zamanda Doğu Türkistan'da yaşayan Çinlilerin çoğalmalarını teşvik etmektir. Uygurları Çinlileştirmek için Çinlilerle evlenmeye teşvik, hatta zorlama yollarına başvurmaktadır. Ayrıca Doğu Türkistanlıların doğum oranlarındaki düşüşü, erkeklerin, kadınlardan ayrılarak Çin'in iç bölgelerine zorla çalışmaya gönderilmeleri yoluyla da sağlanmaktadır. Özellikle zorunlu kürtaj uygulaması sebebiyle anneler ölümcül hastalığa yakalanmakta ve diğer yandan doğum oranları düşerken, gizli doğulan ve beslenme çağında olan çocukların gelişimi sağlıklı hal almaktadır. Bu da uluslararası hukukta neden 'Biyolojik Soykırım' olarak tanınmasın?

6. FİZİKSEL SOYKIRIM

İşgal altındaki grupların fiziksel olarak zayıflatılması veya yok edilmesi, beslenmede ırksal ayrımcılık, sağlığın ve yaşamın korunması için gerekli temel ihtiyaçlardan yoksun bırakılması, halk sağlığına bilinçli şekilde zarar vermek... uluslararası hukukta 'Fiziksel Soykırım' olarak tarif edilmektedir[9].

Doğu Türkistan'da Çin işgalci yönetimi bundan kat kat fazlasını yapmış-

tır ve yapmaktadır. Örneğin; işgalden hemen 5 sene sonra yürürlüğe giren ve Doğu Türkistan halkını ekonomik olarak çökertmeyi hedefleyen 'Toprak Islahatı' kanunu ve 'kamuna' dedikleri 'komünizme geçiş' süreci içerisinde, 'feodalizme karşı mücadele' adı altında, altın bilezik, küpe, yüzük gibi kişisel eşyalardan tutun, ekinler, topraklar, hayvanlar ve besin malzemelerine kadar hepsine el konulmuştur. Zaman zaman evlerde arama yaparak, belirlenen miktardan fazla un ya da herhangi besin malzemeleri saklayanlar tutuklanmış ve 'feodaller' yaftası ile ağır cezalandırılmıştır. Bunun neticesinde tarım tamamen çökmüş ve Doğu Türkistan tamamen açlığa mahkûm edilmiştir. Ekmek bulunamıyor, alışveriş yasak, para yasak, biletle dağıtılan aylık besin malzemeleri 10 gün yetmiyor. (Benim büyük annem o dönemde çocuklarını açlıktan kurtarabilmek için 150 metre karelik yapılı evini 3 ekmeğe takas etmiştir) 1956'de nüfusu 500 bin civarında olan Kaşgar şehrinde 50 binden fazla ve Aksu ilinin Bay köyünde de

10 binden fazla Doğu Türkistanlının açlıktan öldüğünü tarihi kayıtlardan görebilirsiniz.

Şimdi ise toplama kamplarında milyonlarca Doğu Türkistanlı çeşit çeşit biyolojik denemelere kobay olarak kullanılmaktadır, her gün zorla ilaçlar verilmekte ve düzenli olarak kan alınmaktadır. Yaşlılar komünist partisini öven Çince şarkı ezberleyemediği için kamp içerisinde soğukta meydana bırakılıp soğuktan ya da aç bırakılıp açlıktan öldürülmektedir. Bu tür cezalar konusunda yüzlerce kamp tanıklarının şahitlikleri vardır. Kamptan çıkanların çoğu akli dengesini kaybetmiş, engelli veya aşırı zayıflamış haldedir. Bu kamplardan çıktıktan sonra Kazakistan'a dönmüş olmasına rağmen, kampta ezberletilen “Benim zihnime virüs bulaşmıştı, teröristlerden, radikallerden etkilenmiştim; bu sebepten bunu düzeltmek için kendi isteğimle kampa atıldım,” şeklindeki bu cümleleri bilinçsizce tekrar eden insanlar vardır[10]. Üstelik Doğu Türkistan'ın sistematik şekilde uluslararası organ kaçakçılığının en büyük canlı organ kaynağına dönüşmesi de uluslararası yasalardeki ‘Fiziksel Soykırım’ tanımını çoktan geçmiş vaziyetidir.

7. DİNSEL SOYKIRIM

Nüfusun büyük oranda katolik olduğu ve dinin ulusal hayatta, özellikle eğitim alanında etkili olduğu Lüksemburg'da Naziler, bu ulusal ve dinsel etkiyi tahrip etmeye çalışmış, 14 yaşından büyük çocuklara dinsel inancını terketme izni verilmiş ve İşgalciler bu çocukları Nazi örgütlenmelerine sokmayı planlamışlardı. Bu fiiller Nazilerin ‘Dinsel Soykırımı’ olarak adlandırılmıştır[11].

Doğu Türkistan'da ise bunun kat kat fazlası yaşandı ve yaşanmaktadır. %99'u Müslüman olan Doğu Türkistan Türkleri İslam'ı terketmeye zorlanırken, özellikle eğitim alanında 5-18 yaş arası çocukları tamamen Marksizm ve Darwinizm ideolojileri ile eğitim vererek, komünist partisinin birer militanı haline getirmek amaçlanmaktadır. Doğu Türkistan genelinde İslami ibadetler, gelenekler, simgeler, örf ve adetler yasaklanarak, Çinlileştirme politikası önündeki en büyük engel olarak görüldüğü İslam'ı ortadan kaldırmaya çalışılmaktadır. İbadethaneler yıkılmakta ve başka mecralara dönüştürülmektedir.

Avustralya merkezli düşünce kuruluşu ASPI'nin (Australian Strategic Policy Institute), uydu görüntülerini analiz ederek hazırladığı rapora göre, Çin Komünist Partisi (ÇKP) iktidarının, 2017 yılından itibaren başlattığı faaliyet kapsamında 8500 camiyi tamamıyla ortadan kaldırmış ve 2017- 2018 arasında Doğu Türkistan genelinde 16 bin camiyi yıkmıştır. Sağ kalan camiler, kafe, bar ve umumi tuvalete dönüştürülmüştür. Dönüştürülmeyen camilerin de yüzde 75'inin kapısına kilit vurulmuş ve ibadet edilme imkânı ortadan kaldırılmıştır[12]. Bu da uluslararası yasalar çerçevesinde neden 'Dinsel Soykırım' olarak tanınmasın?

8. AHLAKİ SOYKIRIM

Naziler işgal ettiği topraklarda ulusal grubun manevi direncini zayıflatmak için, bu gruplar içinde ahlaki çöküntüye yol açacak hareketlere girmişlerdir. Bu plana göre, grubun akli enerjisi içgüdülere yönlendirilmeli ve bu surette ahlaki ve ulusal düşünceler saptırılmaktadır. Bu da uluslararası hukukta 'Ahlaki Soykırım' olarak nitelendirilmektedir [13].

İşgalci Çin Komünist Partisi (ÇKP) hükümeti de işgalden sonra özellikle 1980'den itibaren Doğu Türkistan'da halkın manevi direncini zayıflatmak için planlı şekilde, içki, kumar, kerhane, kulüp ve eğlence mekânlarını çoğaltmış, özel teşvikler ve propandalara başvurmuş, hatta Uygurları tarihten beri raksçı, şarkıcı millet olarak yutturmaya çalışmışlardır. 2015'te beyaz kitapta yayınlanan 'terörizm ve radikalizmin 40 belirtisi' adlı genelgede, daha önce içki içen ama sonra bırakan, daha önce sigara içip, sonra bırakan, daha önce ayyaş olup sonra düzelen

kişilerin hepsi terörizm ve radikalizme meyilli, dolayısıyla ideolojik beyin yıkanmasından geçirilmesi gereken insanlar olarak belirtilmiştir. Bu da uluslararası yasalar çerçevesinde neden ‘Ahlaki Soykırım’ olarak tanınmasın?

■ Birleşmiş Milletler ‘Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması’ ofisindeki kadrolar senelerdir ne yapıyorlar? Bosna’daki soykırımı tanıma çalışmalarından sonra boş geçirilen onlarca senelere bir anlam katmak ve boş maaş almaya son vermek için acilen Doğu Türkistan’daki Çin soykırımına yönelmelidir.

Bunun için de yukarıda etraflıca durduğumuz se-kiz çeşit soykırım suçunun hepsi birden, eksiksiz ve açıkça işlenmekte olan, ümmetin yetimi Doğu Türkistan’ın mazlum halkı, duyarlı, vicdanlı uluslararası avukatların ve uluslararası kurum, kuruluş, STK ların acilen harekete geçmesini beklemektedir.

- Kanyaçça

[1] bkz. Şen Töner Semin, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, 2010, Levha Yayıncılık, sh.80.*

[2] (<https://unpo.org/members/7872>, Erişim: 20.02.2019)

[3] bkz. Şen Töner Semin, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, 2010, Levha Yayıncılık, sh.81.*

[4] bkz. Şen Töner Semin, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, 2010, Levha Yayıncılık, sh.90*

[5] <https://tr.euronews.com/2020/09/25/aspi-raporu-dogu-turkistan-da-16-bin-cami-k-smen-tahrip-edildi-8-bin-500-cami-y-k-ld>

[6] Esedullah OĞUZ, *Newsweek, 21. Yüzyılın Kuveyt’inde Karmaşa, Temmuz 2009*

[7] bkz. Şen Töner Semin, *Uluslararası Hukukta Soykırım, Etnik Temizlik ve Saldırı, 2010, Levha Yayıncılık, sh.92)*

[8] bkz. Alpyavuz, Tolgahan, *Soykırım Suçu, 2009, Deniz Bilimleri ve Mühendisliği Enstitüsü, sh.51*

[9] Alpyavuz, Tolgahan, *Soykırım Suçu, 2009, Deniz Bilimleri ve Mühendisliği Enstitüsü, sh.52*

[10] <https://birikimdergisi.com/guncel/9859/dogu-turkistan-otoriter-rejimler-icin-bir-laboratuvar-mehmet-volkan-kasikci-yla-soylesi>

[11] Kocaoğlu, Sinan Serhat, “Suçların Suçu Soykırım”, 2003, *Ankara Barosu Dergisi, Cilt 68, Sayı 1, sh.140.*

[12] <https://tr.euronews.com/2020/09/25/aspi-raporu-dogu-turkistan-da-16-bin-cami-k-smen-tahrip-edildi-8-bin-500-cami-y-k-ld>

[13] Kocaoğlu, Sinan Serhat, “Suçların Suçu Soykırım”, 2003, *Ankara Barosu Dergisi, Cilt 68, Sayı 1, sh.141.*

DOĞU TÜRKİSTAN'IN TERÖRİZE EDİLMESİNİ KİM İSTİYOR?

Doç. Dr. Ömer KUL

(İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyesi)

2004 yılında ABD tarafından terör örgütleri listesine alınan 'Doğu Türkistan İslam Hareketi' bu listeden çıkarılınca yine geçmişte çokça tar-

tışılan mevzuya geri döndük.

Çin, ABD'nin bu adımda geri atmasını, ABD ise son 10 yıldır bu örgütün varlığını sürdürdüğüne dair ciddi bir kanıt olmadığını beyanla kararının arkasında durmakta.

Meselenin terör örgütleri, sponsorları, maşa olarak kimler tarafından kullanıldıkları, senin teröristin benim teröristim penceresinden değil de perde arkasının bilinmesi durumunda asıl amacı görme şansımız olabilecektir.

Öncelikle ifade emeliyim ki, terörün her çeşidine karşı olan bir kişi olarak dünya üzerinde her türlü terör oluşumunu ve oluşumları destekleyenleri lanetlemekteyim.

Doğu Türkistan meselesinin içinden çıkılmaz bir hal aldığı, dahası koca bir milletin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı böylesi bir dönemde, insanların sonuçlarını düşünmeden sadece karşı tarafa zarar verebilmek adına tasvip edemeyeceğimiz oluşumlara katılma veya fiiliyatlarda buldukları görülmektedir. Bu durum sadece Doğu Türkistan meselesinde değil, hukukun işlemediğini, haksızlığa göz yumulduğu, güçlülerin menfaat birlikteliklerinin güçsüzleri ezdiğinin düşünüldüğü her ortamda ortaya çıkması ve bunun da yine birileri tarafından amaçları doğrultusunda kullanıldığına dair son 40 yılda onca örnek bulmak mümkündür.

Taliban veya el-Kaide'nin ortaya çıkış süreçlerinin psikolojik ve travmatik altyapıları incelendiğinde bu durum gün gibi ayan-beyan ortada durmaktadır.

Lakin meselenin asıl konuşulması gereken yönü ise psikolojik travma geçirtilen Doğu Türkistan toplumunun verebileceği en basit tepkiye kimlerin sebep olduğu ve bu tepkilerin kimler tarafından, ne amaçla kullanıldığına veya kullanılacağı hususu olmalıdır.

Suriye iç savaşı başladığında konuya dair kaleme aldığımız yazılarda ABD eliyle bölgede Türkistanlı cihatçı grupların kullanıldığını, zamanla Suriye'deki hedefine ulaşacağını düşünen ABD'nin bu guruplardan sağ çıkabilenleri başta Afganistan olmak üzere bölgeye yakın devletlere yerleştireceğini ve nihayetinde bu gruplar üzerinden Çin'i Doğu Türkistan'da rahatsız edecek terör olaylarını başlatacağını yazmış, dahası söylemiştik.

Gidişatın bu minvalde geliştiğini Doğu Türkistan İslam Hareketi'nin terör örgütleri listesinden çıkarılmasının da

bu bağlamda değerlendirilebileceğini söylemek abartı olmayacaktır.

Bizler yine yazdıklarımızda veya konferanslarımızda bir hususa daha dikkat çeker ve bu düşüncemizi destekleyen birçok olgu ile 2003'ten bu yana karşılaştığımızı ifade ederdik.

Dikkat çektiğimiz olgu ise Çin Komünist Parti (ÇKP) yönetiminin Doğu Türkistan'daki uygulamalarının halkı canından bezdirdiğini, Doğu Türkistan'ın içinde ve dışında travma geçiren bir topluluk haline sokulan Doğu Türkistanlıların bu duruma gelmesinin tek müsebbibinin ÇKP yönetimi olduğunu, Suriye iç savaşına Doğu Türkistanlıların katılması için Çin istihbarat elemanlarının, maalesef Doğu Türkistanlıları kullanarak, lojistik ve maddi destek sağladığını, bu vesile ile kayıt altına alınan sözde cihatçı her Doğu Türkistanlı'yı zamanla afişe ederek Doğu Türkistan'da radikal terörizme karşı mücadele ettiğine dair gayr-i insani uygulamalarını meşru bir zemine oturtmak gayesiyle dosyalar tuttuğunu, lakin bu durumun bumerang gibi yakın bir zamanda dönüp Çin'i vuracağını, bu yanlış yoldan bir an önce dönülmesinin hem ÇKP'ye hem Doğu

Türkistanlılara hem de Türkistan bölgesinin istikrarına fayda sağlayacağını bıkıp usanmadan söylemiştik.

Ne acıdır ki, gözü Doğu Türkistanlıları birer düşman olarak gören ve bir an önce her yönüyle koca bir milleti asimile etmek, ÇKP'ye tam sadık ve onun liderini tam bir ilah gibi görmelerini sağlamak üzere Çinli yetkililer eliyle girilen uygulamalar, ekser Doğu Türkistanlı'yı "Çin'e zarar vereyim de nasıl veya kiminle olursa olsun vereyim" noktasına taşımıştır.

Bununla birlikte tüm iyi niyetimizle birlikte "Doğu Türkistan'daki bunca insan hakları ihlalleri yakın gelecekte bölgeyi Suriye'ye, Irak'a, Libya'ya, Afganistan'a çevirecektir, bunun olmaması için ÇKP yönetimi, devlet eliyle halkını terörize etmekten vazgeçmelidir" dememize rağmen söylediklerimiz ve yazdıklarımız maalesef görmemezlikten gelinmiş, bugün ise ABD'nin bir örgütü, terör listesinden çıkarmasından duyulan rahatsızlık abartılı cümlelerle ÇKP'li yetkililer tarafından dünya kamuoyu ile paylaşılmakta.

Siz devlet eliyle, insanların evlerine istihbarat elemanlarınızı sözde "kardeş aile projesi" diyerek yerleştirirseniz, çocuklarını sözde "melek evleri"

adı altında kreşlere toplar ve tam bir Çinli gibi yetiştirmek için bütün imkanlarınızı seferber ederseniz, hiçbir kanıt ve suç unsuru olmamasına rağmen milyonlarca insanı sözde “eğitim kampları”na tıkar ve akla hayale gelmedik işkenceler yaparsanız, organlarını ticari meta haline dönüştürürseniz, köle işçi olarak çalıştırırsanız, sosyal hayatın her safhasında koca bir topluma birer ucube gibi davranırsanız, yurtdışında okumaya gidenleri dahi potansiyel terörist olarak görürseniz, insanların yıllarca aileleriyle görüşmesine dahi müsaade etmezseniz, rızaları dışında, inandıkları dinin temel prensibine aykırı olmasına rağmen genç kızlarını Çinli erkeklerle evlendirirseniz, evlenmeyenleri ayrılıkçı ve aşırılıkçı diye yaftalarsanız, kendi elinizle terör örgütlerine katılmalarını teşvik eder ve lojistik destek sağlarsanız, toplumun

milli ve manevi değerlerine alenen savaşa açarsanız, camilerini yıkıp eğlence mekanlarına dönüştürürseniz ve dahi burada yazmakla bitiremeyeceğimiz onlarca gayr-i insani uygulamayı Doğu Türkistanlıların gözünün içine baka baka yaparsanız, karşılığında insanlara iki şıktan başka bir şey bırakmazsınız.

Bunlar;

Ya kaderlerine razı olup, sizin keyfi uygulamalarınıza boyun eğmeleri,

Ya da her insanın etkiye tepki göstermesi doğrallığında onur ve şerefini ayaklar altına alanlardan intikam almak üzere, kimin ne amaçla verdiği desteği görme veya muhakeme etme ihtiyacı

bile duymadan, harekete geçmeleri.

Bu gayr-i insani uygulamaların Çin'e bir fayda sağlamadığını dahası sağlamayacağını defalarca dile getirmemize rağmen akıl tutulması yaşayan ÇKP yönetimi cenahında hiçbir değişiklik olmadığını bilvesile üzülerək ifade etmeliyim. Gelinek noktada Doğu Türkistanlıları dünya kamuoyuna potansiyel birer radikal dini terörist olarak lanse eden ÇKP yönetiminin Doğu Türkistanlılara karşı tutumu, önceki uygulamalarında görüldüğü üzere muhtemelen daha da sertleşebilir. Bu sertlikler terör gruplarına eleman

devşirmekten başka bir işe yaramayacak, olan Çin'e ve mazlum ve mağdur Doğu Türkistanlılara olacaktır.

Trilyonlarca Dolar harcanarak yapılmış ve yapılmaya devam eden "Kuşak Yol Girişimi"nin selametinin Doğu Türkistan'da istikrarın sağlanmasıyla ve bunun da ancak bölge halkının insanca yaşama şartlarına kavuşmasıyla mümkün olabileceğini dahi göremeyen Çin'deki Komünist idare, uygulamalarıyla, bölgede kausun tek sorumlusu olmaya koşar adım gitmektedir.

Yüce Mevla, mazlum ve mağdur Doğu Türkistanlı kardeşlerimizin yar ve yardımcısı olsun.

BATI UYGURLARA SAHİP ÇIKIYOR, DOĞUDAN SES ÇIKMIYOR!

Prof. Dr. Nadir Devlet

Dünya basınında neredeyse her gün başta Uygurlar olmak üzere bu bölgedeki Kazak gibi milyonlarca Türk Müslümanların, Sovyetler Birliği'nde bir zamanlar olduğu gibi çalışma kamplarına (Gulag) kapatıldığı hakkında neredeyse haberler çıkıyor.

Aurelien Tache ile birlikte yaklaşık 30 milletvekilinin konuyla ilgili hazırladığı mektuba 6 Ekim'de cevap veren Macron, Çin'in Sincan'da yaşayan Uygur ve diğer azınlık gruplara yapılan baskı ve yasaklamalarının kabul edilemez olduğunu belirterek, Pekin hükümetini "en ağır biçimde" kınadığını açıklamıştı.

ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Çin'in Doğu Türkistan bölgesindeki 5 kuruluşta, buradaki Uygur halkının

zorla çalıştırıldığı gerekçesiyle, bu işçilerce üretilen malların ithalatını yasaklayacağını açıkladı.

26 Eylül'de Netflix, beş Cumhuriyetçi senatörün şikâyeti üzerine, Pekin hükümetinin Uygur Müslümanlarına muamelesini savunan yazar Liu Cixin'in görüşlerini desteklemediklerini ve onun eserini yayın listesine almaya cacklarını bildirdi.

İngiltere'de ise daha önce BBC'ye konuşan Dışişleri Bakanı Raab, "Uygurlara karşı ağır ve korkunç insan hakkı ihlallerinin devam ettiği çok açık. Bu yüzden Cenevre'de 27 ülkeyle birlikte Çin'e, Uygur azınlığa ve Hong Kong'a yönelik ihlalleri durdurma çağrısında bulunduk" demişti.

Eylül ayında bu sefer 130 İngiliz parlamenter, “Uygur halkına karşı sistematik ve hesaplanmış bir etnik temizlik” olarak niteledikleri Çin’in Doğu Türkistan’daki faaliyetlerini kınayan bir mektup imzaladılar.

25 Eylül’de BM 75. Genel Kurulunda Birleşik Krallık’ın Güney Asya ve İngiliz Milletler Topluluğundan Sorumlu Devlet Bakanı Lord Tarık Ahmed, “Sincan’da kültür ve din ciddi şekilde kısıtlanmış durumda. Zorla çalıştırma ve zorunlu doğum kontrolüne ilişkin güvenilir raporlar gördük. İnanılmayacak şekilde 1,8 milyon kişi yargılanmadan gözaltına tutuluyor, Çin’i, Sincan’a sınırsız erişime izin vermeye ve keyfi olarak gözaltına alınan herkesi serbest bırakmaya çağırıyoruz” dedi.

Firmalardan da tepkiler yükselmeye başladı. İsveç merkezli firma H&M, Çin’in acımasız politikaları sebebiyle Sincan Uygur Bölgesi’nden pamuk tedarik etmeyeceğini açıkladı. Huafu Fashion ile sözleşmeler iptal edildi.

Son günlerde Doğu Türkistan’daki soykırım ile ilgili en aydınlatıcı rapor Avustralya’dan geldi: Avustralya merkezli düşünce kuruluşu ASPI’nin (Australian Strategic Policy Institute), uydu görüntülerini analiz ederek hazır-

ladığı rapora göre Doğu Türkistan genelinde 16 bin cami ya kısmen yıkıldı ya da ağır hasar gördü.

Çin Komünist Partisi (ÇKP) iktidarının, 2017 yılından itibaren başlattığı faaliyet kapsamında 8 bin 500 camiyi de tamamıyla ortadan kaldırdığı yer aldı.

Aynı ASPI’nin araştırması, 2020 yılında Doğu Türkistan’da hâlâ yapım aşamasında olan 14 tesisin çoğunun hapisane olduğunu ve yakın zamanda inşaat faaliyetleri yürütülen 61 tesisin yarısının da yüksek güvenlikli toplama kampları olduğunu ortaya çıkardı.

Reuters’in haberine göre daha önce kampların varlığını kabul eden Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Wang Wenbin 24 Ekim’de şu yalanlamada bulundu:

Sincan’da sözde toplama kampları olmadığını defalarca ifade ettik. Şincan’daki sözde gözaltı kamplarından bazıları elektronik sanayi merkezleridir. Hatta aralarında 5 yıldızlı rezidans bile vardır.

ASPI'nin iddiası o kadar etkili olmuş ki, Xinhua haber ajansının 28 Eylül'de haber ettiğine göre, Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri ve Devlet Başkanı Şi Cinping beyanda bulunmak ihtiyacını hissetti;

Şincan'ın batı bölgesindeki tüm etnik gruplar arasında mutluluk seviyesi arttı ve ülkede yaşayanlara büyük Çin halkı hakkında 'doğru' bakış açısını öğretmeye devam etmeyi planlıyoruz. Gelişmeler Şincan'ı yönetme stratejisinin tamamen doğru olduğunu gösterdi ve bunun uzun vadeli bir yaklaşım olması gerekiyor.

Doğu Türkistan'da, Tibet'te veya İç Moğolistan'da azınlıklara karşı Pekin hükümetinin keyfi yönetimi her ülkeyi aynı derecede etkilemiyor.

Mesela 7 Temmuz'da Birleşmiş Milletlerin İnsan Hakları Konseyi 44. oturumunda Belarus'un, Çin'in Doğu Türkistan'da "teröre ve bölücü gruplara" karşı mücadelesini desteklediğini açıklayan mektubunu 46 ülke temsilcisi imzalamıştı.

Dünyada çoğunluk nüfusu Müslüman olan 50 ülke var. 11 tanesi Çin'in bu konudaki politikasını doğru bulmuş. Demek 39'u henüz kararsız. Bu 39'un arasında yedi tanesi ise Türkî cumhuriyetler.

Acaba soydaş ve Müslüman olan Doğu Türkistanlıların pişmiş tavuğun bile başına gelmeyen bu hallerini duymazlıktan gelmek işlerine mi geliyor?

Benzer sorunlarla boğuşan Filistinliler, iç savaşta olan Libyalılar, Ermenilerle savaşan Azeriler, Hindistan hakimiyetindeki Cammu-Keşmirliiler ile Yeni Zelanda'da terör saldırısına uğrayan Müslümanlar gündeme gelirken Uygurlar unutulabiliyor.

Ne de olsa Çin korkulacak bir ülke. Hayattaki gerçek, anlaşılan maddi çıkarlar, insan haklarından, soydaşlık veya dindaşlıktan çok daha üstün geliyor, kabul etsek de etmesek de...

BİRLEŞİK KRALLIK BAŞHAAMI, UYGURLAR İÇİN HAREKETE GEÇİN ÇAĞRISI YAPTI

Ayyıldız Huri Kaptan

Birleşik Krallık Milletler Topluluğu Birleşik İbrani Cemaatlerinin Hahambaşı Ebrahim Mirvis, Çin'in zulmüne uğrayan Uygurların durumunu kaleme aldı. Birleşik Krallık Hahambaşı Ebrahim Mirvis, Uygurların durumu karşısında artık sessiz kalamayacağını belirterek, "Doğu Türkistan'da Uygurlara karşı akıl almaz bir kitlesel vahşet yaşanıyor. Buna karşı bir şeyler yapmanın sorumluluğu hepimizin omzundadır. Hiçbirimiz buna kayıtsız kalamayız" dedi. Mirvis çağrısını, "Bugün, size, milletvekilinize bir mektup yazmanızı öneriyorum. Basın organlarına mektup yazın. Uygurların zorla çalıştırılmasıyla bağlantısı olan şirketlere yazın. Olanları sosyal medyada duyurun. Yaşananlar hakkında arkadaşlarınızla konuşun ve onları da aynısını yapmaya teşvik edin." sözleri ile tamamladı.

Birleşik Krallık Milletler Topluluğu (Commonwealth of Nations) Birleşik İbrani Cemaatlerinin baş hahamı olarak hizmet veren Ortodoks haham Ephraim, 15 Aralık 2020 tarihinde The Guardian gazetesinde Uygurların durumunu dünyaya duyurmak için bir makale yazısı kaleme aldı. Hahambaşı Mirvis “Doğu Türkistan’da akıl almaz bir kitlesel vahşet işleniyor. Bir şeyler yapmanın sorumluluğu hepimize aittir.” diyerek Doğu Türkistan’a ilişkin kaleme aldığı yazısında tüm dünyaya Uygurlar konusunda harekete geçme çağrısı yaptı.

“DİNMEYEN BİR KORKUYLA YAŞIYORLAR”

Yazısında Londra’da yaşayan Uygur insan hakları savunucusu Rahima Mahmut ile görüşme fırsatı yakaladığını belirten Hahambaşı Mirvis, Rahima Mahmut’un Çin’in Doğu Türkistan’da yaşayan ailesine zarar vermesinden endişelendiklerinden bahsederek telefonlarını cevaplamaktan bile korktukları için 4 yıldır iletişim kuramadıklarına örnek verdi. Mirvis, Doğu Türkistan’da önce geleneksel İslami selamlaşmanın yasaklandığına deği-

nerek Uygurların en nihayetinde de iletişimi tamamen bırakmak zorunda kaldıklarını aktardı. Mirvis, artık Mahmut’un ailesinin başına neler geldiğinin bilinmesine imkânın olmadığını dile getirerek, Uygurların, Doğu Türkistan’da dinmeyen bir korkuyla yaşadıklarını kaydetti.

SİNDİRME VE KORKUTMA SİRADAN BİR UYGULAMA HALİNE GELDİ

Hahambaşı Mirvis, “Modern, gelişmiş dünyamızda, inançlarından vazgeçmeyi reddeden kadın ve erkeklerin hâlâ dövüldükleri doğru olabilir mi? Peki ya kadınların doğmamış çocuklarını aldurmaya zorlanıp, tekrar hamile kalmalarını engellemek için kısırlaştırılmaları? Bu zorla hapsedme, çocukların ailelerinden alınması, sindirme ve korkutma kültürü gündelik bir uygulama haline mi geldi?” diyerek Çin’in insanlık dışı uygulamalarının boyutuna değindi. Çin’deki Uygur Müslümanlara yapılan bu zulmün delillerinin olağanüstü boyutta olduğuna dikkat çeken Mirvis, “Uydu görüntüleri, sızan belgeler ve hayatta kalanların tanıklıklarının tamamı, dünyanın çoğunlukla görmezden gelmeye devam ettiği ve 1

milyondan fazla insanı etkileyen yıkıcı bir görüntü çiziyor.” dedi.

HAHAMBASHI MEKTUPLAR YAZDI

Olumlu yönde bir değişim umudu olup olmadığını öğrenmek için araştırmacılarla ve kampanyacılarla görüşüğünü aktaran Mirvis, “Mektuplar yazdım ve meseleyi önemli isimlere özel olarak dile getirdim. Her görüşmemde, mevcut umutsuz durumda herhangi bir iyileşme yaşanmasının imkânsız olduğu hissine kapıldım.” diyerek durumun vahametine dikkat çekti.

“SORUMLULARDAN HESAP SORULSUN”

10 Aralık 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nin 72’inci yıldönümünün kutlandığını anımsatan Mirvis, “Aynı yıl, 9 Aralık günü soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılmasına dair sözleşme kabul edilmişti. İnsanlığın en önemli hukuki ve ahlaki beyannameleri arasında bulunan her iki belge de, onlara karşı harekete geçmeye hazır değilsek, siyasi bir alana kayma tehdidi altındadır.” dedi. Haham Mirvis “Olan bitenler

hakkında ivedi, bağımsız ve sınırsız bir soruşturma yapılması gerektiği ortadadır. Sorumlulardan hesap sorulmalı ve kaçmayı başaran Uygurlara sığınma hakkı verilmelidir.” diye ekledi.

DÜNYAYA HAREKETE GEÇME ÇAĞRISI: KİTLESEL VAHŞET YAŞANIYOR

Herkesin, bu tepkilerin yanı sıra ve bunların hayata geçirilmesine yardımcı olmak için hareket etme sorumluluğunu paylaştığına vurgu yapan Mirvis, şunları kaydetti:

“Bugün, size, milletvekilinize bir mektup yazmanızı öneriyorum. Basın organlarına mektup yazın. Uygurların zorla çalıştırılmasıyla bağlantısı olan şirketlere yazın. Olanları sosyal medyada duyurun. Yaşananlar hakkında arkadaşlarınızla konuşun ve onları da aynısını yapmaya teşvik edin. Hiç kimse, sorumluluğun başkalarına ait olduğunu söylemesine izin vermeyin. Şu anda, akıl almaz bir kitlesel vahşet gerçekleşiyor. Görev büyük olsa bile, hiçbirimiz bundan kaçınmakta özgür değiliz. Nelson Mandela’nın da dediği üzere: ‘Bir şey bitene kadar daima imkânsız görünür.’”

ÇARESİZLİĞİN ŞİİRİ

Ahmet Bican Ercilasun

“Şiirin adı “Yanarım Yok”. Bence bu şiir 21. yüzyılın şaheserlerinden biridir. 21. yüzyıldaki Çin zulmünü, Çin soykırımını dünyaya duyuran, geleceğe aktaran bir şaheser. İnsanlığın ölmediğini, duyguların öldürülemediğini, şiirin hâlâ nefes aldığını gösteren bir şaheser.”

2018 yılının soğuk bir kış gecesi. Urumçi'nin تنها sokaklarından birinde ışıkları sönmekte olan eski bir ev. Abdukadir Calalidin çalışma masasından yeni kalkmış, yatak odasının son ışığını da söndürüyor. Son günler ne kadar sıkıntılı geçmiş olursa olsun, yatağında az da olsa huzur bulacak. Belki de çocuklarıyla ilgili azatlık rüyaları görecek. Fakat o kahrolası tokmaklar işte onun da kapısını dövüyor. Zavallı eski ve köhne ev yıkılacakmış

gibi. Komşu evlerin ışıkları söniyor. Uykuya yeni dalmış olanlar gözlerini kırıştırarak açıyorlar, fakat elleri lambaların düğmesine gitmiyor. Evler karanlık, pencereler kapkara. Abdukadir yavaşça açıyor kapıyı ve kendisini bir karanlığın içinde buluyor. Kara bir çuvalın içine sokulmuş başını kimildatmak istiyor ama tokmaklar iniyor başına. Bir arabanın içine itildiğini fark ediyor. Son işittiği ses bir motor sesidir.

Abdukadir'in gözleri karanlığa zorlukla alışıyor. Soğuk, kara ve yalnız bir odanın köşesine atılmıştır. Nice Uygur'un başına gelen, işte onun da başına gelmiştir. Demek ki günlerden beri söylenenler doğru imiş. İnsanların birer birer kaybolduğuna dair söylentiler doğru imiş. Babalarından haber alamayan çocuklar, kocalarından haber alamayan eşler doğru imiş. İşte şimdi Abdukadir'den de haberleri olmayacak. Nereye götürüldüğünü, nerede olduğunu kimse bilmeyecek.

Aslında bu, tek bir olay değildir. Dünyanın unuttuğu Kâşgar'da, Hotan'da, Aksu'da, Urumçi'de, Turfan'da bir süreden beri bu olaylar yaşanmaktadır. İnsanlar beklemedikleri bir anda evlerinden, iş yerlerinden alınmakta; kamplara ve hapishanelere doldurulmaktadır. Urumçi Pedagoji Üniversitesinin hocası Abdukadir Calalidin de neredeyse üç yıldır ailesinden, çocuklarından haber alamamaktadır. Aile de Abdukadir'in nerede olduğunu bilmemektedir.

Abdukadir bilim adamıdır. Ama aynı zamanda şairdir. Üç yılın hasreti yüreğine işlemiş, hatta kemiklerini delip geçmiştir. Bir şiir yazar belki bir gazete parçasına, belki de ekmeklerin sarıldığı bir kâğıda. Ve o kâğıt her nasılsa uçup çıkar hür dünyaya. Şiir kanatlıdır, dünyanın unuttuğu yerlerden, dünyanın bir türlü işitmediği acılardan haber uçarur bir yerlere. Kanatlıdır şiir, yüreklere konar, dillere konar. Güzel Uygur kızı Mukaddes Mijit'in dilinde hayat bulur. Mukaddes Hanım şiiri, sakin yüzüyle, fakat yüreğinin titreyen telleriyle dillendirir:

**Bir köşede yalnızım, sevdiğim yok,
Geceleri kara bastı, tılsımım yok,
Bu hayattan başka, hiç isteğim yok,
Sessizlikte hayaller ezdi, çarem yok.**

**Ben kim idim, ne oldum, bilemedim,
Kime deyim yürek sözümü, diyemedim,
Belki de feleğin işini sezemedim,
Yâre varmak isterim, karârım yok.**

**Mevsimleri fark ettim çatlaklardan,
Hiçbir haber alamadım çiçeklerden,
Bu özleyişler geçip gitti kemiklerden,
Nasıl yer bu, karârım var, yolum yok.**

(Şiir: Abdukadir Calalidin / Türkiye Türkçesine Çeviren: Ahmet Bican Erçilasun)

Şair aslında “dönüşüm yok” diyor. Evine, yuvasına sevdiklerine dönmek istiyor fakat dönüşü mümkün değil; “yanarı” yani dönüşü yok. Yıllardan beri öyle bir yere atılmış ki ancak duvarlardaki çatlaklardan mevsimlerin geçtiğini fark edebiliyor. Evinden, yu-

vasından haber alamadığı gibi, belki de zindan duvarlarının hemen ötesindeki çiçeklerden de haber alamıyor. Özleyişleri bile artık kemiklerinin içinden geçip gitmiş, yok olmuştur. Bir insan, evet canlı kanlı bir insan karanlık bir köşede âdeta kurutulmuştur. “Özleyişlerin kemikleri delip geçmesi”... Zindandaki yalnızlık ve habersizlik bundan başka nasıl ifade edilebilir ki!... “Ben kim idim, şimdi ne oldum, bilemiyorum.” İnsanların kimliklerini elinden alan zalim bir uygulama ile karşı karşıyayız. Çinlinin çapaklı gözleri, Uygur’a, Kazak’a, Tibetli’ye, Moğol’a tahammül edemiyor. Soykırım, tarihî kodlarında var Çinlinin. Tam 1288 yıl önce Bilge Kağan bu kodu keşfetmiş ve ona “urugsıratmak” adını vermiş, yani “soyunu kurutmak”. 732 yılı, jenosit kavramının belki de dünyadaki ilk kullanıldığı yıldır. Abdükadir şimdi ona “pelekniğ huy peyli” diyor, yani “feleğin huyu, feleğin işi”. Buradaki felek, gözü çapaklı, eli turpanlı Çinlidir. Binlerce yıldan beri taşıdığı huyu değiştirmemiştir. Dünyanın gözü önünde insanları karanlık zindan köşelerinde unutulmaya terk etmekte, insanlara kimliklerini unutturmaktadır: “Men kim idim, nime boldum, bilelmidim.” Gönül sözünü kime söyleyecek? “Diyelmidim” diyor şair, Gönül sözümü hiç kimseye söyleyemedim. Allahım, bu nasıl yer, bu nasıl bir karanlık, bu nasıl bir yalnızlık, “Kandak yer bu?” Dünyada böyle bir yer var mı? İşte orada: Kâşgar’da, Urumçi’de, Turfan’da...

Artık hayal de kuramıyor şair. Hayalleri altında ezilmiştir. Böyle bir şey olabilir mi? İnsanın hayallerinin bile yok edildiği bir yer olabilir mi? Öyle bir cimciticlik, öyle bir sessizlik ki sadece hayatını kurtarmak istiyor şair. Hiçbir emeli, hiçbir arzusu, hatta hiçbir hayali yok. Özlemleri zaten kemiklerini delip geçmiş. Böyle dese de Abdükadir, onun duyguları tortop olup bir kara deliğe dönmüş ve işte uzayın boşluklarından dünyamızın öte yanındaki sağır kulaklara ulaşmıştır.

Şiirin adı “Yanarım Yok”. Bence bu şiir 21. yüzyılın şaheserlerinden biridir. 21. yüzyıldaki Çin zulmünü, Çin soykırımını dünyaya duyuran, geleceğe aktaran bir şaheser. İnsanlığın ölmediğini, duyguların öldürülmediğini, şiirin hâlâ nefes aldığını gösteren bir şaheser. Hür dünyadaki Uygur teşkilatları bu şiiri yaymalı ve hatta Abdükadir Calalidin’i Nobel’e aday göstermelidir.

Evet, zulüm ve karanlık bitmedi. Fakat duygular da bitmedi, şiir de bitmedi. Şairin dönmeye yolu yoksa da, “yanarı” yoksa da şiiri yaşamaya devam ediyor. “Dil sözünni işittim Abdükadir; dünya mu işitidu dep umarım / ümitim bar.”

KAYNAKÇA

<https://www.ogunhaber.com>

<https://www.indyturk.com>

<https://qha.com.tr>

<https://millidusunce.com>

DOĞU TÜRKİSTAN GERÇEĞİ

Doğu Türkistan'da neler oluyor?

Doğu Türkistan'la ilgili haberlerin hangisi gerçek, hangisi gerçek değil?... Dergimiz, güvenilir haber kaynakları ve yaşıyan tanıkların beyanlarıyla, Çin rejiminin insanlığa karşı suçlarını ve bu suçlarını örtbas etmek için servis ettiği gerçekdışı bilgi ve haberleri ifşa etmeyi, ayrıca günümüzde Doğu Türkistan halkının maruz kaldığı insanlık dışı zulümleri dünya kamuoyuna sunmayı hedefler.

Genel Yayın Yönetmeni **Abdulvaris ABDULHALİK**

Grafik Tasarım **Örkeő**

Editör **Ali ÖZUYGUR**
Abdulvaris ABDULHALİK

Karikatür **Radwa ADEL**

Yayın Kurulu **Doğu Türkistan Basın ve Medya Derneđi**

Yayın Türü **Aylık Yayın**

Yazıőma Adresi **Kartaltepe Mah. Geçit Sok. No: 6 Dük 2**
Sefaköy K.çekmece İSTANBUL

info@turkistanmedia.com

www.turkistanpress.com

+90 212 540 31 15

+90 553 895 19 33

+90 541 797 77 00